Norsk eller Dansk-norsk?

*

Svar til Bjørnson

fra

Arne Garborg.

*

Med et Anhang.

*

Bergen 1888.

Forlagt af Mons Litleré.

J. W. Eides Bogtrykkeri.

Förord till den elektroniska utgåvan

Dette svar fra Arne Garborg (1851-1924) til Bjørnstjerne Bjørnson skrift "Til dem, som forkynner eller lärer i det norske mål" har digitaliserats av Nasjonalbiblioteket i Oslo och i febr 2011 anpassats för Projekt Runeberg av Ralph E.

Forord.

Ifjor Vaar fremkom i »Dagbladet« en Del Angreb paa den norske Maalsag fra dansk-norsk (Knudsensk) Standpunkt; de var førte i Pennen af Bjørnson og er af ham senere udgivne som Brochure under Titel: »*Til dem, som forkynner og lærer i det norske mål.*«

Angrebene fremkaldte en Del Modbemærkninger; man har efter Omstændighederne troet, at ogsaa disse burde udkomme særskilt.

Her er de, — paa det nærmeste uforandrede.

I.

„Hvem skal vinne“?

K. Knudsen og efter ham Björnst. Björnson spør, om det er de norsk-norske eller de dansk-norske, som skal vinde her i Landet. Dertil svares: de kommer vel egentlig til at vinde begge to.

Det Sprog faar Overvægten, som bag sig har de fleste Mennesker og de stærkeste Interesser. Det andet vil faa med akkurat saa meget af sit, som det har været istand til at hævde.

Man kan sammenligne de to Sprog og finde, at det ene er det andet saa og saa overlegent i Udvikling, har en saa og saa meget rigere Bogavl, osv. Men dermed har man ikke afgjort noget. Fransk er ganske sikkert rigere og finere udviklet end Flamsk og har en ganske anderledes gild Literatur; alligevel kjæmper Flamsken sig frem paa Liv og Død, og den vinder frem ogsaa, som vi ser, nemlig fordi der i Belgien er saa og saa mange Mennesker, som for sit vedkommende har mere Brug for Flamsken end for Fransken.

Det er sligt, man maa regne med, naar man vil vide, hvem der skal »vinde« i en Maalstrid.

— Bjørnson vil, som Professor Monrad i gamle Dage, gjerne negte Landsmaalets Udviklingsdygtighed, ligesom han ogsaa siger opigjen den gamle Misforstaaelse om, at »Landsmaalet« var landsgyldigt for mange hundrede Aar siden, men stanste da. Særlig vil jeg gjøre opmærksom paa hans Klager over det plagsomme for ham ved at læse Landsmaal. Han maa oversætte, siger

han. Værst er det med »Ivar Mortensons Blad«; det volder ham stor Møje. Sprogets Rhytme besværer ham; det blir tilsidst saa tungt, at han er ude og brøjter. »Og saa blir jeg efterhvert« — fortsætter han — »elendig fattig i det; han (Bladskriveren) har gjort noget ved mig, saa jeg ikke har min fulde Aandsmagt. Akkurat som han kom ind i min lyse Stue og tog ud Vinduerne og satte andre ind, nogen smaa, nogen i Blyrammer og med grøngult Glas. Der paakommer mig efterhaanden en bestemt Følelse af Kulde.«

Skjønt ikke alle Mennesker blir saa angrebne af at læse et fremmed Sprog, kommer jeg dog, ved at læse disse Klagemaal, til at tænke paa, hvad der maa føles og fornemmes af dem, som er opvoxede i Bygdemaal, naar de en vakker Dag skal til at læse dansk-norsk.

Skolen tager dem, naar de er 8 Aar. Og saa faar de med engang det halvfremmede Sprog over Hovedet paa sig som en Hætte.

Da kan det vel hænde, at de ogsaa faar Fornemmelser af Besvær, af at maatte oversætte og ikke kunne, af Vinduer med grønt Glas og af megen Uklarhed. Der blir gjort noget ved dem, saa de ikke har sin fulde Aandsmagt. De skjønner naturligvis ikke, hvad der er i Vejen, men tror, det er de selv, som er dumme. Der gaar Aar væk, før de faar vænt sig til at oversætte nogenlunde sikkert.

Det skulde Bjørnson betænke, og ikke klage fuldt saa sørgeligt for sin egen Part.

Det er saadant noget, som skaber Maalstræv i et Land og holder det oppe. Det nationale ved Sagen har naturligvis ogsaa været stærkt fremme og havt megen Betydning. Vort norske Sprog laa som et nedtraadt Gjærde, syntes man, og man vilde gjerne ha Gaarden ordentligt bygt. Men det praktiske ved Sagen, Oplysningsspørgsmaalet, kommer alle Dage til at veje tyngst.

For Fremtiden kommer det til at veje tyngre end nogensinde hidtil. Nationalitetstanken kan man lægge mere eller mindre Vægt paa; det er en historisk Ide,

som har sin Tid. Men hvad Samfundene kommer til at arbejde paa mer og mer, er, at ethvert eneste Individ blir et oplyst Menneske. Et virkeligt oplyst Menneske, ikke bare saadan konfirmationsoplyst. Og da blir Sproget først og fremst et Meddelelsesmiddel, ikke saa meget en Gjenstand for Dyrkelse. Det kommer til at gaa med Sprogenes Penhed og Finhed som det bedst kan. De fleste Mennesker har liden Tid, og meget skal læres; – man kommer til at snakke Dialekt til Ungerne, Bygdemaal, Gademaal, hvadsomhelst, bare man faar dem til at forstaa helt og trygt og faar dem ordentlig med. Vi Nordmænd, som ikke egentlig har noget Sprog at dyrke og tilbede, kan gjerne være dem, der begynder.

Bygdemaal i Skolen! det er Maalsagen for mig. Alle Mennesker i Landet kan bli saa oplyste og grejt tænkende, at vi ikke længer skal behøve at frygte »Bøndernes indrykkende Samfund«.

Fremtiden vil forlange, at intet Menneske skal mangle menneskelig Dannelse, ligesom intet Menneske skal sulte.

Det vil være heldigt for de Samfund, som indretter sig paa det kommende i god Tid. Lad os sørge for vore Folkeskoler; lad os begynde at sørge alvorligt for dem. Udstyre dem saa godt som muligt; fjerne saa meget som muligt af alt, hvad der hindrer den knappe Undervisningstids fuldstændige Udnyttelse. Fjerne alt unyttigt Stof altsaa, og saa fjerne al sinkende, besværende Form. Pontoppidan ud, Bygdemaalene ind. Der kan læres utrolig meget paa kort Tid, naar man indretter sig fornuftigt.

Faar vi saa, ved Siden af vor prægtige dansk-norske Literatur, en god norsk-norsk for dem, som maatte foretrække det Sprog, fordi de da ikke behøver at oversætte, saa lad gaa; det kan ikke gjøre noget, bare Menneskene blir oplyste og dygtige. Bjørnson taler om at flytte ud af det ene Sprog og ind i det andet, som man flytter ud og ind af et Hus; saadant sker ikke; men et Par forskjellige Sprogformer, hvoraf

8

den ene tilsidst sejrer, fordi den blir stærkest, eller begge sejrer ved et eller andet Slags Kompromis, det hører til de Ulemper, som et Land faar taale.

Overgangen er jo alt begyndt; Forvirringen er der; Bjørnson har ikke været den, der har hiulpet mindst til. Vi er forlængst i Drift mod et nyt Skriftsprog. Lad os ta det med Ro altsaa og bare arbejde. Er vi Bogmennesker, saa faar vi bruge hver den Form, vi liker bedst, bare vi gjør noget dygtigt.

*

II.

Modstrævet.

Engang skrev B. B. til mig om Maalsagen, at han likte noksaa godt denne lille rislende Fjeldbæk i vor Udvikling. Nu liker han den ikke mer, eftersom den ikke længer vil være bare Fjeldbæk. Den voxer; den tegner til at ville blive Elv. K. Knudsen har i sin sidste Bog til Skræk og Stimulans for dovne Disciple skræmt med, at hvis man ikke tar sig i Agt, vil den kanske endog komme til at blive *Elva.*

Saa er Bjørnson blit ræd denne lumske Fjeldbæk, som truer med at bli Elv; den er istand til at vaske Gaardene ud under Fødderne paa os og til syvende og sidst dra afsted med alt det dyrkede Land, som i Dalen findes.

Det er Maalkurserne, han denne Gang er efter. Han har ikke noget imod, at Barnets »eget Maal«, som han sætter i Gaaseøjne, bruges ved den første Undervisning, nemlig til at hjælpe Barnet op i Dannelsens Maal (Bonnevies og Hertzbergs Standpunkt); men naar man nu, for at sætte saa mange Lærere som mulig istand til at bruge Dialekterne paa skikkelig Vis, har

8

den ene tilsidst sejrer, fordi den blir stærkest, eller begge sejrer ved et eller andet Slags Kompromis, det hører til de Ulemper, som et Land faar taale.

Overgangen er jo alt begyndt; Forvirringen er der; Bjørnson har ikke været den, der har hiulpet mindst til. Vi er forlængst i Drift mod et nyt Skriftsprog. Lad os ta det med Ro altsaa og bare arbejde. Er vi Bogmennesker, saa faar vi bruge hver den Form, vi liker bedst, bare vi gjør noget dygtigt.

*

II.

Modstrævet.

Engang skrev B. B. til mig om Maalsagen, at han likte noksaa godt denne lille rislende Fjeldbæk i vor Udvikling. Nu liker han den ikke mer, eftersom den ikke længer vil være bare Fjeldbæk. Den voxer; den tegner til at ville blive Elv. K. Knudsen har i sin sidste Bog til Skræk og Stimulans for dovne Disciple skræmt med, at hvis man ikke tar sig i Agt, vil den kanske endog komme til at blive *Elva.*

Saa er Bjørnson blit ræd denne lumske Fjeldbæk, som truer med at bli Elv; den er istand til at vaske Gaardene ud under Fødderne paa os og til syvende og sidst dra afsted med alt det dyrkede Land, som i Dalen findes.

Det er Maalkurserne, han denne Gang er efter. Han har ikke noget imod, at Barnets »eget Maal«, som han sætter i Gaaseøjne, bruges ved den første Undervisning, nemlig til at hjælpe Barnet op i Dannelsens Maal (Bonnevies og Hertzbergs Standpunkt); men naar man nu, for at sætte saa mange Lærere som mulig istand til at bruge Dialekterne paa skikkelig Vis, har

faat istand disse Kurser, hvor en halvhundrede Lærere og Lærerinder paa en Maaneds Tid faar Besked om det aller væsentligste ved Dialekternes Bygning m. v., — hvad der lettest lader sig gjøre, naar man gaar ud fra »Generalnævneren«, der er blit kaldt saa, fordi alle Dialektformer og Dialektafvigelser ud fra den lader sig forklare, — saa er der Fare paafærde. Der er »Fusk« i Spillet; det er »Maalstræverapostle« man vil opdrage; Statens Penger bruger man lumskelig og falskelig til at opamme et nyt Skriftsprog for, og det skal vi ikke ha noget af. Han søger Hjælp, hvor han tror at kunne faa den. Af Venstre venter han intet; der er bare Uklarhed; noget sygt og ugrejt er kommet ind i en god Sag, et ulyksaligt Bondefangeri, et politisk Hykleri, et ikke ulønnet Vindespil. Saa vender han sig til Højre. Der ved han, at han kan paaregne al ønskelig Mangel paa Sympathi for »Bondens Maal«, og han muntrer Partiet med eggende Ord, som man muntrer en Slagsbror. I gjør ingenting! siger han; Skam at sidde i slig Afmagt! Tænk, ikke engang aarke at tvinge Tilstaaelser frem i Thinget!

Jeg. tror, B. B. er uretfærdig mod Højre i denne Sag. Kan Højre nogen Ting, saa er det den sejge, energiske, uopslidelige Modstand, og har Højre brugt denne sin Kunst nogetsteds, saa er det her. Gang efter Gang, Aar efter Aar, har det taget Maaldebatten op igjen; hver Gang der er en Anledning, begynder de igjen; de Argumenter, som Markus Monrad, Ludvig Daae, Hartvig Lassen m. fl. og nu allersidst B. B. har ført i Marken, fra de alderældste, som det om de middelalderske Rustninger, til det nyeste, Boghandler Husebys Brev, saa kjører de op med dem, hver Gang paany; her om nogetsteds har Partiet gjort sin Pligt, kjæmpet til Blodet. Alle de »Tilstaaelser«, som i denne Sag var at gjøre, er vist ogsaa fremkomne, om ikke netop fremtvungne. Alt er forsøgt, ligetil de af B. B. nu. gjenopvarmede Insinuationer om Hykleri, Bondefangeri og Spekulation i Statsrevisorgager; alt, baade nobelt

og unobelt, har været forsøgt, og naar det ikke har hjulpet, saa er det ikke Højres Skyld.

— Det er Alvor, naar Bjørnson er ræd Maalkurserne. Det gjælder ved dem, siger han, planmæssig at svække vort Fællesmaal for at opamme et nyt, og denne Sprogdeling kan, mener han, bli farlig nok, eftersom Naboskabet ikke er ganske trygt; han tænker paa en mulig Forsvenskning.

Det er ikke første Gang, den Frygt er kommen frem; jeg har dog aldrig kunnet bli skræmt af den. Jeg synes, at hvis noget skal frelse os fra Forsvensk-ning, saa maa det være den Ting at ta helt og fast Standpunkt i Landets »eget Maal« (lad det staa i Gaase-øjne da!) og ud derfra arbejde os op et Skriftsprog, som i fuld Inderlighed blir vort. Vi er saavidt skilt fra Danmark nu, at det danske Sprog ikke kan støtte os synderligt; vi er jo alt saa langt komne, at vi ikke længer kan læse en norsk Avis uden at støde paa de naiveste Svecismer (Irgens Hansen f. Ex. har været lej; naar han trodde, han skrev kavnorsk, var det tidt nok »rake motsatsen«*). Knudsen-Bjørnsons Maal kan heller ikke hjælpe os; det har jo ingen fast Konsistens. Det er desuden allerede fra Ophavet av svenskagtigt; de haarde Konsonanter uden Diftonger er jo netop Det, der karaktiserer Svensk overfor Norsk paa den ene Side og Dansk paa den anden. Tar vi Standpunkt, i Landsmaalet, blir Stillingen ubetinget tryggere; Landsmaalet har for det første indre Selvstændighed, og des-uden faar vi Sprogets Kilder og Normer inden Landet selv, hvilket giver den størst mulige Garanti for dets uafhængige Udvikling. Endelig forekommer det mig, at vi ad den Vej

maatte kunne faa et Sprog, der blev saa hjemligt for os, at vi kom til at holde af det.

*) „Dagbl." taler stundom om „vor *numere* saa svagt strømmende lyriske literatur" eller om at gjøre en Ting paa det eller det *Sæt*; „Verd. Gang" fortæller om den finansielle Udygtig-hed, Regjeringen har *idagelagt* osv. osv.

B. B. tror ikke, at det er noget Sundhedstegn; naar man forelsker sig i det Sprog, man er født i. Hertil bemærkes, at der neppe findes noget Kultursprog, som ikke er blit besunget af sine Digtere; ogsaa det danske Sprog har faaet sine Elskovskvad og sine Hymner. Hos os begyndte Literaturen med, at vor første Digter, han, som ellers besang alt, hvad der kunde være det unge Folk kjært og værdifuldt (selv Kongen besang han; det var jo Norges!) — han forlangte et nyt Sprog, et andet Sprog end det han selv skrev i, og det lidt fort: før Aarhundredet gik til Ende. Jeg ved ikke, om det skal forklares saa, at vi er saa meget sundere end andre Folk; der er en Forklaring, som ligger nærmere.

Det eneste nye, jeg finder hos Bjørnson er; Udtrykket »Fællesmaal«; ved at bevilge til Maalkur-serne vil man svække vort »Fællesmaal«. Tør jeg bede mig underrettet om, hvad det er for et Maal. Er det det, vi har fælles med Danmark? Isaafald blir det ikke Knudsens, af den Grund nemlig, at de danske selv vil betakke sig for Fællesskabet. Er det det Sprog vi Nordmænd har fælles os imellem? — Isaafald blev det nok ikke Bjørnsons; thi mig vitterligt har den Mand ikke Sprog fælles med noget andet Menneske i dette Land. Han har jo ikke ordentligt Fællesskab med Knudsen engang, og de Par andre æ-Mennesker.

Nej, vi har nok Paradiset foran os her som ellers; vi har ikke et Fællessprog, som vi kan »svække«; men vi har et Fællessprog, som vi med Tid og Arbeide kan naa. Hvis Maalkurserne kan bidrage noget i den Retning, kommer det vist vel med; den »Tilstaaelse« kan Bjørnson faa; den er ellers givet nogle Gange før, og man er slet ikke saa ræd for, at den Hemmelighed skal komme ud i Byen.

— Vi *kan* ikke naa dette Fællesmaal, mener Bjørnson. Vi kan bare opnaa at gjøre endel Ugagn; det gode, vi tilsigter, blir der ikke noget af; det er umuligt.

Jeg ved ikke, jeg. I gamle Dage »troede« vi paa

Maalsagen; nu for Tiden tar vi det mere prosaisk. Vi siger: *hvis* Landsmaalet viser sig saa leve- og udviklings-dygtigt som det har vist sig hidtil; hvis Bymaalenes Fornorskning herefter skrider frem som før, (og *hvis* der blir arbejdet saa dygtigt paa Dansknorskens Sprængning og Forvirring, som Bjørnson og Knudsen har arbejdet hidtil), — saa naar vi et Fællesmaal paa Landsmaalets Grund. Hvis ikke, — saa blir vi siddende i den Sprogforvirring, som alt er begyndt, indtil f. Ex. Svensken siger ind paa os og faar Magten; det helstøbte og selvsikre vil nemlig altid være skikket til at faa Magt over det splittede og uselvstændige.

— Men det er i Utrængsmaal! siger Bjørnson, og saa nævner han mig som Exempel, Jeg er »Bevægel-sens første Mand«, og endda skriver jeg Dansk bedre end Norsk; have vi mere Vidnesbyrd behov?

Jeg begynder at bli kjed af den Kompliment nu. Allerede Hartvig Lassen sa den Ting, da jeg for ti Aar siden begyndte at skrive om Maalet i »Aftenbladet«, og siden siger de det bestandig, naar de skal sige noget slaaende.

De kunde vel engang begribe, at naar et ikke ganske ubegavet Menneske arbejder energisk i tyve Aar paa at lære et Sprog, saa maa han vel til syvende og sidst kunne det ogsaa. Landsmaalet derimod — jeg har ikke havt en Times Undervisning i at skrive det; det var noget, jeg simpelthen tog mig til, da jeg var 27 Aar; dertil kommer, at Landsmaalet jo i sig selv ikke har den Udvikling endnu som Dansken. Naar jeg saa tiltrods for alt dette har kunnet bruge Lands-maalet til Forfatterskab i alle mulige Kulturemner — Politik, Religion, Æsthetik; og naar jeg ovenikjøbet i dette samme Maal har leveret skjønliterære Arbejder, der staar paa Højde med, og er fuldt saa moderne som det meste af det, der skrives paa Dansknorsk, — saa synes jeg, man deraf burde drage den Slutning, at alt-saa kan Landsmaalet bruges til Kulturmaal. Men *det*

finder de ikke paa! Den eneste mulige Slutning, — den drager de aldrig.

Og nu Vinje, som Bjørnson i en tidligere Artikel behandlede paa en Maade, saa jeg ikke gad svare paa det —; han har skrevet uvorrent mangen Gang, det véd vi; men Bjørnson skulde ikke være uvidende om, at der, hvor Vinje dybest og sandest gav sig selv, nemlig i sine Digte, der har han leveret Ting, som er saa »skjære« i Følelsen og saa »høje« i Tanken, at jeg undres paa, hvor Bjørnstjerne Bjørnson i sit »Dannelsens Maal« har overgaaet ham forsaavidt.

Jeg tror ikke, B. B. skulde tale saa høit om »Utrængsmaal«.

Lad hele Maalstræverbanden trine frem, de værste af dem. Der er et Par Bymænd iblandt; dem skyder vi ud som inhabile i dette Spørgsmaal. Og saa mønstrer vi de øvrige: Ivar Aasen, Aasmund Vinje, Olaus Fjør-toft, Ivar Mortenson, Arne Garborg.

De er allesammen bondefødte. De har allesammen passeret Graderne, har Oplysning og Vet som andet Folk, ialfald vil ikke B. B. paastaa andet om Aasen og Fjørtoft. For sin egen Part har de nævnte Mænd ikke »behøvet« noget nyt Maal; de kan — kunde — Dansknorsk allesammen. Ivar Aasen skriver Dansk bedre end nogen her i Landet, og jeg er heller ikke væk altsaa, hvis man kan tro Bjørnstjerne Bjørnson.

Alligevel vidner alle disse bondefødte Mænd, ikke blot i Ord, men i Gjerning, ja i Opofrelse (*Vinje* fik ikke Digtergage; vore Bøger læses ikke i Danmark), at en Literatur i Folkemaalet er nødvendig, *netop* af Hensyn til Bonden. En Mængde andre bondefødte Mænd Landet rundt »istemmer«.

Hvor tar saa Præstesønnen B. B. Autoriteten fra til at si det modsatte?

Kan han ikke tænke sig, at der i de nævnte Mænds Oplevelser og Erfaringer er et eller andet, som har tvunget dem ind i den Erkjendelse (der ikke hidtil har været synderlig »lønnet«), at det Sprog, de selv med tung

Møje har lært, ikke er det, der er bedst skikket som Oplysningssprog for den norske Bonde?

For min egen Part kunde jeg fortælle og forklare Hr. B., at det er Landsmaalet, som i literær Henseende har været min Redning. Først gjennem det vandt jeg en Form, som var min egen og ikke — som min tidligere dansknorske Stil — kvalmede mig selv ved sin Affektation. Men jeg gider ikke udvikle dette; han er for sint og lej nu til at forstaa det.

Naar Bjørnstjerne Bjørnson sidder i Paris og forestiller sig, hvilket »Brøl af Harme og Haan« der vilde opstaa i andre Land, hvis man der forsøgte med noget saadant som vort Maalstræv, saa er dertil at bemærke, at vi andre ikke behøver at forestille os den Ting; vi kjender Affæren. Vi kjender den fra vor egen Tid og fra vor egen Verdensdel, — fra Ungarn, fra Belgien, fra Fin-land, fra Smaastater paa Balkanhalvøen. Overalt er der »Brøl af Harme og Haan« — fra dem, hvis Maal tidligere har været det herskende — akkurat som her; og overalt gaar det tidligere undertrykte Maal sta-dig fremad, trods Brølene og trods Dannelsen — akku-rat som her.

*

III.

Fortsættelse.

Alle Ikke-Maalmænd har følgende Argument:

Den Ting at ta i Brug et Folkesprog, som er lidet udviklet, naar man i Forvejen har et Kultursprog, som er mere udviklet, — den Ting er umulig; intet Folk finder paa sligt.

Dertil svarer vi som saa, at vi kan ikke la os skræmme af det Argument. Thi den Ting: at ta et

14

Møje har lært, ikke er det, der er bedst skikket som Oplysningssprog for den norske Bonde?

For min egen Part kunde jeg fortælle og forklare Hr. B., at det er Landsmaalet, som i literær Henseende har været min Redning. Først gjennem det vandt jeg en Form, som var min egen og ikke — som min tidligere dansknorske Stil — kvalmede mig selv ved sin Affektation. Men jeg gider ikke udvikle dette; han er for sint og lej nu til at forstaa det.

Naar Bjørnstjerne Bjørnson sidder i Paris og forestiller sig, hvilket »Brøl af Harme og Haan« der vilde opstaa i andre Land, hvis man der forsøgte med noget saadant som vort Maalstræv, saa er dertil at bemærke, at vi andre ikke behøver at forestille os den Ting; vi kjender Affæren. Vi kjender den fra vor egen Tid og fra vor egen Verdensdel, — fra Ungarn, fra Belgien, fra Fin-land, fra Smaastater paa Balkanhalvøen. Overalt er der »Brøl af Harme og Haan« — fra dem, hvis Maal tidligere har været det herskende — akkurat som her; og overalt gaar det tidligere undertrykte Maal sta-dig fremad, trods Brølene og trods Dannelsen — akku-rat som her.

*

III.

Fortsættelse.

Alle Ikke-Maalmænd har følgende Argument:

Den Ting at ta i Brug et Folkesprog, som er lidet udviklet, naar man i Forvejen har et Kultursprog, som er mere udviklet, — den Ting er umulig; intet Folk finder paa sligt.

Dertil svarer vi som saa, at vi kan ikke la os skræmme af det Argument. Thi den Ting: at ta et

15

mindre udviklet Sprog, fordi det er Landets eget, og dyrke det ved Siden af, ja til Fortrængsel for det mere udviklede, som Landets Literatur er i, og som Landets Dannelse taler og skriver — *den* Ting har flere Folk fundet paa, og Tingen har ikke vist sig umulig.

Da skvætter de Herrer over i en anden Gade. De slipper Sammenligningspunktet, glemmer, hvad Talen var om, begynder at ræsonnere ved Siden af. Ja i Belgien, ja — siger de. *Der* kan sagtens det umulige ske; der er det nemlig nødvendigt.

Hvoraf ved forresten B. B., at det umulige er saa nødvendigt i Belgien? De Fransktalende dersteds synes vist ikke det. De gjør Modstand. De ræsonnerer som saa, at naar Bønderne faar »sit eget Maal« til at »begynde med«, saa kan det være dem nok. Snarest muligt maa de jo over i »vort Maal«, som er Dannelsens; Fransk er jo saa meget mere udviklet end deres eget Vadmelsmaal, deres tarvelige Flamsk. Fra B. B.s Standpunkt skulde der ikke være stort at si paa det Ræsonnement heller.

Nordtyskens Selvopholdelseskamp overfor Højtysken, Provençalsken overfor Nordfransken, Katalonisk overfor Kastiliansk, Slovakisk over Czekisk, alle disse, mest kanske de sidste, har forøvrigt efter hvad jeg erfarer fra sprogkyndigt Hold, større Lighed med vor norske Maalstrid end de Sprogkampe, jeg før har omtalt. Men jeg synes ikke, vi behøver saadanne Analogibeviser. Saa langt som vi nu er komne, kan vi se paa vor egen Kamp, at den ikke er »umulig«. Det er vel det, K. K. og B. B. ogsaa begynder at skjønne; ellers spurgte de ikke saa hysterisk om, hvem der »skal vinne«.

— Jeg sa om Knudsens Maal, som B. B. i senere Tid efterligner, at det er svenskagtigt, fordi det har optaget de

haarde Konsonanter (der skiller Svensk og Dansk), men ikke Diftongerne (der skiller Svensk og Norsk). Hvor umuligt det er at si noget imod dette, vil kunne sees af det Svar, B. B. giver; det lyder saa:

»At p — t — k umulig kan skilles fra au — øj — ej,

16

er et Paafund for Lejligheden. I mange hundre Aar har de jo været skilt i Sverige! Ja ogsaa i Danmark som og i vor dannede Tale.«

Det træffer ikke Skaaken engang.

I uklar Forbindelse hermed nævner B. B., at Østerdalen mangler Diftonger, medens Jæderen mangler haarde Konsonanter. Derfor skulde ikke Diftonger og haarde Konsonanter være karakteristiske for Norsk.

Ja det har gamle Knudsen maset med længe —: Regelen kan ikke være Regel, fordi den har Undtagelser.

Hvorfor bruger saa de Herrer selv haarde Konsonanter? Bemeldte Konsonanter mangler jo ikke blot paa Jæderen, men helt østover til Arendal! Skal en Ting være unorsk, fordi ikke alle Dialekter har den, saa er altsaa de haarde Konsonanter ogsaa unorske —?

B. B.s Uvilje mod Maalkurserne har samlet sig i det store Udtryk, at ved dem skal nu vort Skriftsprog »blodtappes med Statshjælp.«

Det maa være blodfattigt, Skriftsproget, hvis det virkelig kan føle disse Kurser saa stærkt.

Skriftsproget raar jo egentlig Grunnen aaleine. Saa godt som alt, hvad der bevilges til Skolevæsenet, til Kirken, til Retsvæsenet, til hele Administrationen, kommer jo direkte eller indirekte Dansknorsken tilgode. Og om der i de sidste Aar bevilges nogle hundre Kroner til Maalkurser, saa skal vi huske, at der ogsaa bevilges nogle hundre Kroner til Støtte for Dansknorsken specielt. Der er nemlig en Del dansknorske Skribenter, som har Forfatterløn, Nogle Jakobiter og Gausdøler vil ovenikjøbet, at der skal lægges Skat paa hele den almindelige Oplysning for disse Forfatteres Skyld.

Og saa taler B. B. om Blodtapning! Jeg synes, Storslæggen kunde bruges med bedre Effekt andetsteds, jeg.

Jeg er forresten imod Maalkurserne, jeg ogsaa. Jeg vil ha Maalundervisningen ordentlig indført ved Seminarierne. Men noget maa vi ha. Vi kan ikke kræve, at de unge Lærere, der ved Seminarierne hjælpes

17

saa vakkert over i »Dannelsens Maal«, skal kunne gaa ud og undervise i »Barnets eget Maal« ofte i fremmede Bygder, uden Spor af Vejledning eller Hjælp,

Altsaa faar vi greje os med »Maalkurser« indtil videre.

— Egentlig skulde B. B. fra sit Standpunkt være ligesaa glad i Maalkurserne som vi. Det, der gjøres til Fordel for Folkemaalet, *kan* jo ikke efter hans Tro føre til, at »Generalnævneren« blir Skriftsprog; det er umuligt, naturstridigt. Skrefsrud har sagt det: Sprogene udvikler sig aldrig bagover. Alt, hvad der gjøres for Folkemaalet, kan altsaa faktisk kun føre til, at det af B. forfægtede Maal derved »blir rigere og venere«, faar netop den friske og jevne Tilførsel fra Bygdemaalene, som han selv maa ønske! Blodoverførelse altsaa, ikke Blodtapning.

Men det har B. B. ikke husket paa.

*

IV.

En Gang til.

Sammenligningerne mellem vort Maalstræv og andre europæiske Sprogkampe kan jo B. B. slippe, naar han vil. Men saa længe han i Kampen mod »Bondemaalstrævet« snakker om, at sligt som Dyrkelse af et Folkemaal til Svækkelse af Landets Kultursprog, — sligt finder ingen Mennesker paa, — saa længe vil han til sin bestandige Ærgrelse bli mindet om, at Maalreisningskampe er et meget europæisk og meget moderne Fænomen, og at Forholdene i andre Maalstrævland ligner vore egne mere end man skulde tro, navnlig hvad Dannelsens Brøl angaar. At Forholdene forresten paa forskjellige Steder aldrig blir ganske ens, skulde være

17

saa vakkert over i »Dannelsens Maal«, skal kunne gaa ud og undervise i »Barnets eget Maal« ofte i fremmede Bygder, uden Spor af Vejledning eller Hjælp,

Altsaa faar vi greje os med »Maalkurser« indtil videre.

— Egentlig skulde B. B. fra sit Standpunkt være ligesaa glad i Maalkurserne som vi. Det, der gjøres til Fordel for Folkemaalet, *kan* jo ikke efter hans Tro føre til, at »Generalnævneren« blir Skriftsprog; det er umuligt, naturstridigt. Skrefsrud har sagt det: Sprogene udvikler sig aldrig bagover. Alt, hvad der gjøres for Folkemaalet, kan altsaa faktisk kun føre til, at det af B. forfægtede Maal derved »blir rigere og venere«, faar netop den friske og jevne Tilførsel fra Bygdemaalene, som han selv maa ønske! Blodoverførelse altsaa, ikke Blodtapning.

Men det har B. B. ikke husket paa.

*

IV.

En Gang til.

Sammenligningerne mellem vort Maalstræv og andre europæiske Sprogkampe kan jo B. B. slippe, naar han vil. Men saa længe han i Kampen mod »Bondemaalstrævet« snakker om, at sligt som Dyrkelse af et Folkemaal til Svækkelse af Landets Kultursprog, — sligt finder ingen Mennesker paa, — saa længe vil han til sin bestandige Ærgrelse bli mindet om, at Maalreisningskampe er et meget europæisk og meget moderne Fænomen, og at Forholdene i andre Maalstrævland ligner vore egne mere end man skulde tro, navnlig hvad Dannelsens Brøl angaar. At Forholdene forresten paa forskjellige Steder aldrig blir ganske ens, skulde være

18

selvsagt; det kan ikke nytte at lade som man tror, at nogen vil sammenligne Dansk og Norsk med f. Ex. Svensk og Finsk i Hensyn paa sproglig Lighed.

Naar B. B. anfører, at i Norge blir Kulturmaalet forstaaet af hver boglært Gut og Gjente i hele Landet, kan man deri være enig, hvis der lægges fornøden Vægt paa Reservationen »boglært«.*)

Forøvrigt paastaar vi kun, at hver Gut og Gjente vil ha lettere for at bli »boglært«, og vil kunne bli *mere* »boglært« paa den korte Skoletid, naar Undervis-ningen foregaar i Barnets eget Maal, d. v. s. i det Maal, som hver Gut og Gjente forstaar *uden* at være boglært. Og deri er vel ingen uenig.

*

Vi disputerte om, hvorvidt det norske »Bonde-maalstræv« var nødvendigt for den norske Bonde; B. B. paastod nei.

Jeg lod en halv Tylvt bondefødte Mænd rykke op som Vidner; de maatte vide det ligesaa godt som Bjørnson. Og de sa jo.

Nu svarer Bjørnson: »Der er ikke den sekteriske Bevægelse til, som ikke blir Kulturens ene rette Hovedvej, hvis

de, som lagede Sekten, ogsaa var fuldgode Vidner om, hvor Hovedvejen skulde gaa.«

— Det er sligtnoget, jeg kalder at skvætte over i en anden Gade. Det var jo ikke *det*, vi talte om.

*

B. talte om vort »ikke ganske trygge Naboskab«; af Hensyn til dette skulde vi la være at skrive norsk-norsk, hvorimod vi nok kunde faa Lov til at drive Knudsensk Maalstræv.

*) B. B. og andre Dansknorske klager over, at de har vondt for at læse Folkemaal; værst er det, naar der skrives Dialekt. Ved hvilken særlig Naadegave skulde Landsfolk ha lettere for at læse og forstaa Dansknorsk?

1£

Jeg svarte som sandt er, at skal noget kunne gi os Støtte mod Forsvenskning, saa er det den Ting at ta helt Standpunkt i vort eget. Dansken kan vi ikke længer stole paa- den blir mer og mer blandet for hvert nyt Slægtled, Og Knudsens »Dansknorsk« er halvsvensk fra Fødselen, idet den, som Svensken, har haarde Konsonanter, men Diftongerne sammenknebne til Enkeltlyd (Dansk: lege, Norsk Idke, Svensk og Knudsen-Bjørnsonsk: leke).

Dette kan. jo ikke B. B. komme fra. Men med >Skadefryd« anfører han en Udtalelse af Prof. Lundell om, at ogsaa Landsmaalet vil føre til Forsvenskning.

Hertil er at bemærke, at naar Knudsens Maal har flere Ejendommeligheder fælles med Svensk end Landsmaalet, saa fører Knudsens Maal ogsaa lettere til For-svenskning; det kan vi regne ud selv.

Jeg ved forresten ikke, i hvilken Forbindelse Lundell har sagt det af B. anførte; jeg kjender bare hans Brochure »om de svenska folkmålens frandskaper«.

Lundell inddeler her de skandinaviske Dialekter i danske, svenske og »norske eller norrlandske«, ikke efter Landsgrænserne, men efter sproglige Hensyn. De danske (bortseet fra Jydsk) er, oplyser han, de mest gammeldagse (forntrognaste), fordi de har beholdt mest af gamle Endelser: Huset, Solen; kastede, kasted hvorimod de »norske« eller »norrlandske« Dialekter er mere fremskredne (Huse, Sole (Sola); kaste, kasta). Til de danske Dialekter regner han Sydsvensk; dette stemmer igjen i den Grad. overens med det svenske Literatursprog, hvad »Fomtrogenhet« angaar, at man kunde tro, bemeldte Literatnrsprog var smaalandsk (hvad det forresten ikke er); se nævnte Brochure S. 63.

Tænker man sig nu et Skriftsprog grundet paa »norske« Dialekter, der altsaa udgjør en anden, mere fremskreden Sproggruppe, saa skulde vel dette Skriftsprog ikke netop bli ligt Svensk.

Men ikke nok hermed.

Ved »norske eller norrlandske« Dialekter forstaar20

Lundell de østlandske og' trondhjemske samt altsaa Dialekterne i svensk Norrland. Men der er i Norge en Del Bondemaal, som ikke kommer ind under denne Gruppe, men ifølge Lundell maa opstilles i en Gruppe for sig selv; det er Vestlandsmaalene paa Bergenskanten. (S. 50). Men nu er det netop paa disse vestlandske Bygdemaal, at »Landsmaalet« hovedsagelig er bygget; efter Lundell skulde der altsaa bli svært liden Udsigt til, at Landsmaalet og det svenske Fællesmaal skulde, løbe sammen.

Det er nok ikke værdt at bruge den Autoritet heller uden Kritik.

Forresten har B. B. fundet ud, at hverken Dif-tongerne eller de haarde Medlyd er norske.

»Sandheden er nok den,« skriver han, »at Tvelydene og de haarde Medlyd er »norske« paa samme Maade som de engang har været baade »svenske« og »danske«, og at somt er slit væk og annet holder paa at slites væk.« »Naar vort Talesprog likesom Svensk (hvor ogsaa Bygdemaalene sitter igjen med Tvelydene) har tapt dem, saa er dette hverken »unorsk« eller »usvensk«, men Fremgangsvejen. De haarde Medlyd stryker nok ogsaa delvis med.«

Det er rigtigt paa en Maade: Tvelyd og haarde Medlyd har engang været svenske og danske saa vel som norske, nemlig paa den Tid, da der endnu ikke var noget norsk, svensk eller dansk. Men saa begyndte Sprogene at

differentiere sig (sammen med »Nationaliteterne«), og dette gik vel for sig paa den Vis, at paa de forskjellige Steder blev det gamle Sprog forskjellig slidt og det bortslidte forskjellig erstattet. Paavirkningerne udenfra var jo ogsaa forskjellige. Lundell finder det rimeligt, at dansk blev det mest fremskredne, fordi det laa Kulturen nærmest (andensteds påaviser han jo, at netop de danske (og sydsvenske) Dialekter er de »forntrognaste«, saa her hænger han vist ikke21

rigtig sammen); Norge, som stod i Forbindelse med Vesteuropa, var nu ikke saa langt trå Kulturen, det heller. Imidlertid blev Resultatet flere forskjellige Dialektgrupper, og naar man nu skal skjelne mellem dem og bestemme Forholdet mellem dem, er der ikke andet at gjøre end at se efter, hvad de har ftélles og hvad de ikke har fælles; for de norske Dialekter (overhoved taget naturligvis) i Modsætning til det danske og svenske Nationalsprog er nu engang p—t~k med Diftonger fælles og ejendommeligt.

Men »Fremgangsvejen« fører bort fra. dem, siger B. B., hort fra de haarde Konsonanter ogsaa.

Samtidig skriver han tape, slite, stryke, saa det hnaher efter, og K. K. og han vil ha alle andre til at skrive ligedan,

— Fremgangsveien ? Herregud, saa havde vi jo egentlig naaet frem, før K. K, og B. B. begyndte. Det høieste og fineste, bløde Konsonanter og sammenknebne Diftonger, det er jo naaet i Dansken, og dermed var det ogsaa naaet for os. Helt indtil K, K. begyndte med sit sekteriske Væsen, sit almuagtige, barbariserende Stræv med p—t—k, som de dannede sa de knak Jæks* lerne over, — helt til da var vi i fuld, anerkjendt Besiddelse, ikke blot af de sammenknebne Diftonger, men ogsaa af disse selvsamme bløde Konsonanter, som B. B. nu siger vi først skal naa i Fremtiden,

Hvorfor i al Verden bekjæmper saa B. B. de bløde Konsonanter? »Har nogen nogetsteds hørt Tale øm, at et Folks FæUesmaal, selv om dets ældre Former tildels holdt sig blandt Almuen, gik bak over igjæn til at bli tyngre, haardere, vanskeligere?« (B. B. v Dagbl. 8de Maj). Og Skrefsrud siger udtrykkelig, at Sprogene ikke udvikler sig bagover, en Sandhed, som ogsaa andre ^ fortræffelige Autoriteter skal ha opdaget. Hvis Fremgangsveien fører bort fra de haarde Konsonanter —- og vi var komne bort fra dem —, hvorfor vil saa B. B. ha os tilbage til dem igjen, saa at vi paany skal maatte baske os fremover til de bløde?22

Det er i yderste Utrængsmaal. Hele vor Dannelse saa nar som Knudsenianernes ørvesle Sekt skriver fremdeles tabe, slide, stryge og befinder sig vel derved; »Almuen« (»Folket« er i denne Sag bestandig »Almuen«) kan jö ligesaa snart »flytte over« i Dansk med bløde som i Dansk med haarde Konsonanter; ved at beholde de bløde, beholder vi desuden den store danske Læsekreds, som vist i sonere Tid begynder at vri sig lidt for B/s p'er, k'er og andre Rarheder; —-. hvorfor skal vi saa bakover igjæn til de haarde Konsonanter?

Formodentlig er B. B. alligevel ikke vis paa, at Nordmændene i sproglig Henseende kommer til at følge akkurat samme »Fremgangsvei« som Dansker og Svensker.

*

Naar B. B. sidder og afskriver Knudsen om dette med Diffcongerne, nemlig .at de skal være i Tilbagegang over al Verden, saa synes jeg, han kunde bli opmærk* som paa det rare i, at K, K, af germanniske Sprog drar frem* til Sammenligning bare Dansk og Svensk, og saa med en Gang hopper over til de romanske. For det er rart.

Ku faar vi se nærmere paa Tingen her. Allerførst vil vi nævne vort eget »Dannelsens Maal«; er det saa vist, at Udviklingen her fører bort fra Diftonger? Jeg synes jeg hører Stein og Bein ret som det er, ja ser det paa Prent sommetider; hvordan er det med B. B.1 selv? »End Gjeita da om Vaareni« End naar han er »ute og brøyter?«

Og saa til Udlandet.

Jeg har spurgt en Sprogmand om Sagen; han siger, at Tilbøjeligheden for Tvelyd snarest er voxende i de nyere Sprog. De gamle Diftonger kan være knebne sammen til Enkeltlyd; men saa danner Sprogene nye.

Selv Dansken, der har tabt de gamle Diftonger, har intet havt mod Dobbeltlyden i Nydannelser (Møde —Møje, Veg—»Vei, Vedr—Veir osv.) Man forsøger jo28

at lempe paa Tingen ved efter svensk Mønster at skrive Møje, Vej; det skal likson> ikke se ud som Diftong da; men det blir nu Diftong alligevel; dansk Høi er akkurat ligesaa diftöngisk som tysk »Heu«, og »Veien« blir ikke udtalt Vegjen, om der skrives »Vejen« noksaa meget.

Hvad de romanske Sprog angaar, saa er vistnok Latinens Diftonger for det meste sammenknebne; men nye Tvelyd vrimler det af (Italiensk: uomo (homo); Spansk: buma (bona), Duer o (Durius), hier o (ferrum) j Portugisisk: Douro, udtales Døyro (Durins), madeira (materia); Fransk: rim (rem), hi&n (bene), pays o; pagense (pagus), roi (reg), loi (leg) osv. osv.*)

Men tilbage til vor egen Sproggruppe. Der kan vi i denne Sag lære mest, naar vi da ikke, som K. IC og andre Skandinaver, stanser netop ved det lille svensk-danske Sprogomraade og anser det for Verden.

Vi har Hollandsk, som har udvidet langt U og 1 til Diftonger; »myn« (mijn) udt. mein, hm$ udt. høys, og som desuden har fiere Diftonger, hvori en Konsonant er gaaet op: hmd. oud, halt, alt. Saa har vi Højtysk; dét har ikke blot beholdt næsten alle sine gamle Tvelyd: Stein, Traum, Heu, men dertil udviklet en Mængde nye: min til mein, Hus til Haus; — alle lange i og u er blit Diftonger. Det tyder ikke paa nogen Trang til at komme bort fra Tvelydene, synes jeg.

Kommer vi saa til det største og mest fremskredne af de. germaniske Maal, det mest moderne af Sprogene overhoved, Engelsk, nemlig, saa finder vi, at dette Sprog, fom vistnok har knebet sammen sine gamle Diftonger, sor det første lig Høitysken har gjort alle lange i'er og u'er til Tvelyd; det er kjendt nok; for det andet blir, ifølge Sweet, alle lange Vokaler til Tvelyd i Udtalen (Diftonger, ikke blot diftongiske). Heller ikke i

*) Fra en anden Sproggruppe kan anføres, at Slovakisk (tidligere n^vnt som maalstrævende mod Czekisk) nar udvidet det oprindelige (og Ozekiske) lange u til ou.England kan man saaledes sige, at »Fremgangsvejen« fører bort fra Brug af Diftonger.

Det gaar op og ned med den Ting; en Tidlang synes Udviklingen at have ført bort fra de brede Dobbeltlyd, men saa er der begyndt en Bevægelse i modsat Betning igjen, saaat hvad Sprogene har tabt af Diftonger paa én Kant, faar de igjen paa en anden.

Det afgjørende Kjendetegn paa gammelt eller fremskredet i sproglig Henseende er *Endelserne;* som vi har set, mere fremskreden end Dansk og Svensk; selv i Aasens Form, der ellers paa Grund af en romantisk Misforstaaelse har søgt at overdække og bortdølge vort Folkemaals Modernitet, hvorfor ogsaa Udviklingen gaar i Retning af at fjerne alt det kunstige Grammel væsen, — selv i Aasens Form er Norsken vei saa moderne som Dansk og Svensk.

Jo mere Landsmaalet faar Mod til at kaste <te gamle, gilde Greier, det blev qverklædt med I en Tid, da man trodde det gjaldt at] reise »Fædrenes Maal« istedetfor at reise et praktisk, hjemligt Sprog for vore Børn, — des mere uimodsigelig vil det vise sig, at af ide tre skandinaviske Sprog er Norsken med samt sine fMedlyd og Tvelyd det ubetinget moderneste.

*) Hvor han som Exempel pøa *forntrogenhet* opfører „tøs, tøsen", — paa Grund af *n'*et — trods den sammenknebne Diftong.

*

Anhang.

*

Af *»Dagbladets« Redaktionsindlæg* i Sagen hidsættes:

Hr. Bjørnstjerne Bjørnson har i den senere Tid gjentagende udtalt sig mod Arbejdet for at indføre et norsk

Landssprog i Stedet for det danske eller den Modifikation af Dansk, som kaldes dansk-norsk.

Hr. Bjørnsons Artikler har fundet Imødegaaelse fra forskjellige Kanter. Vi vil her væsentlig indskrænke os til at eftervise, hvad der ikke er stærkt nok belyst i Modindlæggene mod Hr. Bjørnson, nemlig hans Fejlsyn ved Paaberaabelsen af fremmede Sprog og Literaturforhold.

Naar Digteren fremholder for vor Tanke det urimelige i, at Bretagnerne, Gascognerne, Provençalerne og Piemonteserne o. s. v. skulde kunne fremsætte Krav paa Ligestilling for sine Dialekter med det franske og italienske Skriftsprog, glemmer han, at der er samme Forskjel mellem Kravet paa Erkjendelse af Provence og Piemonts administrative og literære Sprogselvstændighed og det norske Landsmaals Ret, som mellem Arbejdet paa et Riges Opløsning og dets Samling. Provençe er ikke Frankrige, Piemont er ikke Italien, men Bondelandet det er Norge. Kan der i Frankrige findes nogen bedre Generalnævner end det franske Skriftsprog, i

26

Italien nogen bedre end det nuværende italienske, det førstnævnte udviklet af en Dialekt, der taltes i den uden Sammenligning indflydelsesrigeste Del af Landet, det sidste fremgaaet af en Mundart, der netop holder Middelvejen mellen Syditaliens og Norditaliens Sprog, da vilde Spørgsmaalet om et samlende Maalstræv i disse Lande kunde lade sig drøfte.

Vi vil her ingenting have udtalt om, hvorvidt ikke Bretagnerne (keltisk Sprog), Provencalere, Piemonteserne, engang skulde kunne finde for godt at ville have sit Sprog anvendt i Administrationen og Skolen, som det aldrig har ophørt at være anvendt i Literaturen. Dette vil de kunne gjøre med Krav paa, at man skal respektere deres Ønske, dersom den Tid kommer, at Egnens Talesprog blir Omgangssproget for dem, der sidder inde med Tidens højeste Dannelse. Allerede nu har det provencalske Maalstræv naaet et Omfang, der har vakt Skræk i Paris.

Det lader sig nemlig ikke godt tænke, at £ Ex. de dannede Folk i Arles, Avignon, Montpellier, Toulouse o. s, v. skulde tale langue d?oc og dette, dog ikke faa Udtryk gjennem Bogavlen, Avisliteraturen o. s. v. Det er heller ikke, historisk seet, umuligt, at det provencalske Maalstræv vil kunne lede til praktiske Resultater, naar Oplysningen trænger ned i Massen af Befolkningen i Prankriges sydlige Provinser. Provencalsk — i forskjellige Mundarter — var nemlig et administrativt og literært Sprog lige til det 15de Aarhundrede, i Béarn endog til det 17de Aarhundrede. »Provences Deling i Departementer i 1790« — vi citerer her en udenlandsk sprogkyndig Kilde — »udslettede endelig alle Spor af Landets gamle Forfatning, men Folket bevarer endnu i de bløde Toner, som udmærker dets langue d'oc, en Levning af fordums Uafhængighed, som aldrig vil dø ud.« »Maaske«, heder det videre, »har Literaturen i en langsomt uddøende Dialekt ingen stor Fremtid ivente, anen der savnes ikke Exempler af ny Dato, der viser, at der endnu er Levedygtighed i Folkets Sprog.«27

»Langtie Æoc er et Sprog, som endnu ikke har talt sit sidste Ord i Verdens Digtekunst«

Men for Frankrige som Enhed vil et provencalsk Maalstræv maaske ikke være heldigt, da de Egne af Frankrige, hvor langue d?oc tales, i geografisk Henseende danner en vel afrundet Helhed.

Det katalanske Sprog i Spanien (det, der tales i Barcelona og det gamle Grevskab Cataluna af ca. 2 Millioner Mennesker) er et fuldt udviklet Literatursprog, der bruges i »det fine Selskab«, paa Theatrene, i Pressen, i Videnskaben osv. At det skal blive fortrængt af det spanske (o: kastilianske), derom vil der ikke kunne være Tale.

Det lillerussi.ske Sprog, som forfølges af Regjerin-gen uden at kunne besejres, vil sikkerlig engang i Tiden komme til Hæder og Værdighed.

Der kan anføres talrige Exempler paa, hvorledes i vor Tid Sprog, der længe har været tilsidesatte som Dialekter, har arbeidet sig op til at blive selvstændige Literatursprog, ikke bare under Kamp med Sprog af forskjellig Stamme, men ogsaa mod nærbeslægtede, som f. Ex. Slovakisk ligeoverfor Czechisk. Udfaldet af Kampen beror paa et Sprogs Livskraft, der igjen beror paa mange forskjellige Forhold. Det irske Sprogs Forsvinden i Irland er et Exempel paa, hvorledes Sproget kan være betydeligt mindre livskraftigt end Nationalfølelsen. Det modsatte viser sig i langue d'ocs Forhold til langue d'oui, i Kymrisks Forhold til Engelsk, for at tage to indbyrdes meget

forskjellige Exempler, medens man om det katalanske Sprog maaske kan sige, at Nationalfølelsen og Sprogets egen Kraft arbejder Haand i Haand.

Et Sprogs Fremtid beror i væsentlig Mon paa, om de i aandelig Henseende ledende Klasser bruger eller tilegner sig det. Naar den Tid kommer, at vore Bønder rundt om i Landat med Rette vil kunne regnes til den højst oplyste Befolkning, og de endda taler sit eget norske Sprog, da kan det umulig slaa fejl, at Skrift-28

sproget blir norsk. Der maa nemlig være et vist Forhold mellem »det dannede Talesprog« og Skriftsproget.

Dette ved vi fra England, hvor »Generalnævneren« netop var et brændende Spørgsmaal i Aarrækker. Efter Erobringen forsvandt, praktisk talt, den angelsaksiske Literatur, Normannisk-fransk var de herskende Klassers og de talrige Indvandredes Talesprog og altsaa ogsaa., ved Siden af Latin, Skrift* og Administrationssproget. En engelsk Forfatter siger:

»Det franske Sprog i dets normanniske Dialekt blev det eneste Omgangssprog, som kunde bruges i de bedre Kredse (the <mly polite medium of intercoursé). Det indfødte Maal, foragtet ikke blot som noget ubekjendt, men som Sproget hos en undertvunget Race, blev overladt til Bønder og Trælle (boors and serfs), og blev, undtagen i nogle faa spredte Tilfælde, slet ikke anvendt i Skrift. Det naturlige Resultat heraf viste sig. Da den dannede Generation, som levede paa Erobringens Tid, uddøde, og Sproget ophørte at blive læst og skrevet, mistede det alle sine Ord for de højere Begreber (literarg wo%ds).

De dagligdagse Ord og Udtryk, hvis Bevarelse er uafhængig af Bøger, levede saa kraftigt som nogensinde paa Folkets Læber; men de literære Termini, de, som vedkom Videnskab, Kunst og højere Dannelse, de dristige Kunstudtryk, de figurlige Omskrivninger i Poesienr glemtes snart. Det praktiske Ordforraad skrumpede sammen til en Brøkdel af dets tidligere Omfang. Og da Engelsk flere Menneskealdre senere atter begyndte at brages i Folkeliteraturen, var de eneste Ord, som havdes ved Haanden til at udtrykke over Hverdagslivet liggende Tanker, at finde i det franske Sprog, som brugtes af de priviligerede Klasser, der Slægtled efter Slægtled havde siddet alene inde med Kunst, Videnskabr Lovkyndighed og Theologi. Paa Grund deraf følger med enhver successiv Brug af det engelske Sprog i Literaturen en stedse stigende Anvendelse af franske Ord til at e.etatte glemte engelske, indtil de franske Ord i Chau-29

cers Dage (1B50—1400) dannede en vældig Portion af Ördforraadet.«

Videre heder det: »Enhver, som ønskede at have omgang med de dannede' Klasser og tilstedes Adgang til Personer af Rang, Autoritet eller Indflydelse, fandt det nødvendigt, var han end en Ætling af selve Alfred den store, at tale Fransk i godt Selskab og at skrive paa Fransk alt, hvad han ønskede at dannede Folk skulde læse,«

»Det angelsaksiske Sprog blev ikke længer lært i Skolerne og heller ikke talt i de højere Kredse.«

Der var i England en betydelig og værdifuld Literatur paa Fransk, omfattende omtrent alle Hovedgrene af menneskelig Kunst og Viden, medens der lige til Slutningen af det 14de Aarhundrede ikke kunde tales om nogen Literatur paa Engelsk. Præsteskabet var ivrigt for at udbrede Kjendskab til Fransk blandt Folkets store Masse. Det fandt det uheldigt," at Sjælesørgeren ikke skulde blive forstaaet af sit Sognebarn, naar han bragte ham religiøs Trøst paa Sottesengen: Derfor udbredtes der ivrigt franske Smaaskrifter (treatises) blandt Folket, Men de omvandrende Barfodmunke modarbejdede disse Bestræbelser fra Præsteskabets Side. Thi de prækede paa Folkets eget Maal.

Under Henrik III, i Midten af det 13de Aarhundrede, gjordes der et alvorligt Forsøg paa at gjøre Fransk til det engelske Folks eneste skrevne Sprog. Om Forsøget under andre Omstændigheder vilde være lykkets, er ikke godt at sige.

Heldigvis havde Tabet af Normandis i 1204 svækket Franskens Stilling i Landet, da de fransktalende i England fra den Tid af maatte holde sig oppe ved egne Kræfter, med saa meget mindre Hjælp udenfra, som England senere indvikledes i Krig paa Liv og Død med Frankrige. De engelsktalende Bueskytteres (yeomém) glimrende Andel i de (fransktalende) engelske Kongers Sejre over Franskmændene bidrog til at hæve Selvfølelsen hos den

engelsktalende Del af Folket, og det30

kunde derfor ved Overgangen fra det 14de til det 15dt Aarhundrede mecl Rette siges af en samtidig, at »der. folkelige Lidenskab for at tale Fransk, som havde her sket før »Stordauen« (grete deth 1348)T siden den Tic har gaaet noget tilbage.« Den første betydelige Frugl af Omslaget var, at det under Edward III 1362-—6£ blev bestemt, at Engelsk (den midlandske Dialekt) skulde bruges ved Domstolene (ved pleadings) istedetfor Fransk Men det varede længe, før Fransk ophørte at være Administrationens Sprog, og der findes som bekjendt endnu Levninger af Fransk i den officielle Sprogbrug.

At Normannisk-Franskens Indflydelse börtovei Tiderne har fremkaldt Resultater, der i en mærkelig O-rad ligner dem, der i Norge er fremkaldt af Dansk-Norsken, derpaa vil kunne anføres adskillige Exempler. Der er bl. a. endnu en pudsig Overensstemmelse mellem de franske Familjenavnes Stilling i England og dedansk-tyskes i Norge. Et rent eller forvansket fransk Navn gjør en i England mistænkt for at være af »god Familje«. Men ligesom det nu er længe siden Franskens Herredømme, saaledes indtager de franske Navne ikke længere en saa bred Plads i det engelske Kulturliv, som de dansk-tyske endnu gjør i Norge.

Efterat Forsøget paa at gjøre Fransk til »Generalnævner« var mislykket, foregik der et langvarigt og — mærkelig nok — tildels bevidst Arbejde paa at finde Generalnævneren for de engelske Dialekter. Et kuriøst Exempel paa, hvordan Stillingen var, leverer én Fortale til Caxtons Oversættelse af Virgils Æneide, trykt 1470, der (oversat) lyder saaledes:

»Jeg tror nok, det ikke vil behage somme Herrer, der før har dadlet mig og sagt, at jeg i mine Oversættelser havde rare Udtryk, som ikke kunde forstaaes af den gemene Mand, og ønskede,, at jeg skulde bruge gamle og hjemlige Udtryk i mine Oversættelser. Gjerne vilde jeg tilfredsstille alle, og derfor tog jeg for mig en, gammel Bog og læste i den. Men dens Engelsk var saa raat og bredt, at jeg ikke godt kunde forstaa dea.81

Og Mylord Abbeden af Westminste r viste mig forleden. Dokumenter, som var skrevet paa gammel Engelsk, forat-jeg skulde oversætte det til vort Engelsk, som nu bruges.. Det var skrevet slig, at det lignede mere Hollandsk (eller Tysk) end Engelsk, Jeg kmide ikke oversætte-det eller gjøre det forstaaeligt. Vort nu brugt« Sprog er svært forskjelligt fra det, som blev brugt og talt, da jeg blev født. Før vi Engelskmænd ^r født under Maanens Herredømme; den er ikke uforanderlig, men stedse varierende, tiltagende til en Tid og aftagende tiL en anden. Og dét almindelige Engelsk, som tales i et Grevskab, er forskjelligt fra det, som tales i et andet.«

Caxton fortæller derpaa en Historie om nogle-Kjøbmænd, som kom fra en* Kant af Landet til en^ anden. Vi giver ham selv Ordet igjen;

»En af dem ved Navn ShefTelde, en Klædeshandler^ kom ind i et Hus og spurgte efter Mad (nu = Kjød)' og bad særlig om Æg, og den gode Kone svarede, at hun ikke kunde tale Fransk. Kjøbmanden, blev vred,, for han kunde heller ikke tale Fransk, men vilde ha havt Æg, og hun forstod ham ikke. Tilsidst sagde én, anden, at han vilde have Æg (han brugte her et andet Dialektord). Da sagde den gode Kone, at hun forstod ham. Ak, hvad skal man skrive nutildags, egges eller tyrene Visselig, det er vanskeligt at stille enhver tilfreds paa Grund af Sprogets Forskjellighed og Forandring.. For nutildags vil hver Mand, som har nogen Anseelse-i sit Land, udtrykke sig paa en saadan Maade og med saadanne Ord, at faa vil forstaa dem. Nogle agtværdige-og store Lærde har været hos mig og bad mig om at skrive de rareste Udtryk jeg kunde finde. Og saaledes staar jeg hjælpeløs mellem det enkle, det raa og det rare. Men efter min Mening er det lettere at forstaa dagligdags brugte Udtryk end det gamle Engelsk.«

ja den Generalnævneren, den har nok voldt Hoved-btud før.

Men Vanskeligheden har ikke vist sig større, end at den kunde overvindes..32

Da det danske Sprog staar det norske meget nær* mere, end Fransken stod det angelsaksiske, vil Udviklingen selvfølgelig gaa noget anderledes hos os, saa meget niere, som Tiderne nu er andre, og vor Sproghistorie fra det 15de til det 20de Aarhundrede vil se anderledes ud end Englands fra det Ilte til det 15de Aarhundrede. Men det tør antages, at det danske Sprogs Afløsning af Norsk vil gaa for sig efter hvert som den BGrsktalende Bel af

Folket faar den Indflydelse paa Kulturlivet, som staar i Forhold til dens Talrighed, og det vil den faa med den stigende Oplysning. Der lægges derfor ogsaa med rette Vægt paa Barnets Maal i Skolen.

Vi tror ikke, at det norske Skriftsprogs endelige Form blir netop det nuværende Normalmaals. Naar Forholdenes Udvikling har ledet til, at Norsk blir vort eneste Literatursprog, vil Sprogformen uden al Tvil bli saa enkel, grej og letvindt, som Tiden kræver. Man bør ikke fæste sig ved, hvad der skrives nu. Men alt det paagaaende Arbejde er et Led i Sprogdannelsen, og Brugen af det saakaldte Normalmåal et overmaade vigtigt Led.

(I et Svar til senere fremkomne Artikler af B. B. og K, Knudsen anføres:)

Først faar vi dvæle lidt ved de moralske Formaninger, som henvendes til Landsmaalets Venner. Disse beskyldes for at vsere fanatiske og behandle Sandheden paa en saa ejendommelig Maade, at den hos dem bliver en Sandhed af meget tvilsom Art. Vi maa tilstaa, at vi i hvad der anføres til Støtte for denne Karakteristik nok har fundet det godtgjort, at Fejltagelser har fundet Sted — men ikke et eneste Bevis for, at her foreligger en bevidst Forvanskning, der berettiger83

en Udtalelse, som den, at »Bondemaalstræ verne« ikke lar sig nøje »med den Fremgang, de Sejre, som de kan ha med Ret og Sandhet, men maa idelig ha noget mere«.

Det vilde bli for vidtløftigt her at gjennemgaa alle Punkter. Vi skal holde os til et Par, der sandsynligvis betragtes som de mest graverende. For Hr. Knudsen ser det ud, som om »Fedraheimen« og »Kristiania-posten« med Forsæt har forfalsket Referatet fra Debatten i Storthinget om Maalkurserne. De har nemlig ikke berettet, at Sæter, Akre og Drevland udtalte sig for det dansk-norske Stræv og for det alene. Derimod har de opført det ene Blad de to og det andet alle tre blandt dem, der talte for Bevilgningerne. Alle, der kjender noget til Avisforhold, vil dog vide, at denne Fejltagelse laa nær, saasom de alle tre stemte for den foreslaaede Bevilgning til Maalkurser.

Paa samme Maade forholder det sig selvfølgelig med »Fedraheimens« Bemærkning i Anledning af Alfred Eriksens Paastand om, at Landsmaalets Venner lærer, at »Formerne er Hovedsagen ved Sproget. I denne knappe Form var nemlig Maalmændenes Opfatning bleven saa ensidig tilspidset, at det var rimelig, »Fedra-heimen« ikke kunde kjendes ved den. Som det saa ofte gaar, kom da Bladet paa sin Side til at begaa tilspidsede Overdrivelser.

Hver Gang der fra Landsmaalsmændenes Side drages Sammenligninger med Udlandet er navnlig Bjørnstjerne Bjørnson ude og raser over disse som listige »Kunster«, »en Skam« osv. Nu ved vi alle, at den mekaniske Lighed ikke findes i den organiske Verden. Endog Bladene paa et og samme Træ er ikke saa lige, at der ikke kan disputeres om dem. Endnu mere gjælder det oppe paa den menneskelige Kulturs Enemærker, at Ligheder og Uligheder kan vurderes paa forskjellig Maade. Men derfor har ingen Ret til at beskylde en anderledes vurderende for skammelige Kunster, Sker det ofte, opnaar man bare at gjøre sin egen Samvittighed mistænkt, ikke som var man bevidst

884

uærlig, men som talte man om Ting, ens egen Samvittighed sa, man ikke kjendte rigtig til Det vilde derfor ikke alene være mest dannet, men det vilde være i Diskussjonens, Sandhedens, Sagens, Udviklingens Interesse, at man ikke satte sig paa det moralske Dommersæde, uden hvor det var uundgaaeligt nødvendigt. Det kan friste til Efterligning, Den dømte kan tage Repressalier hos den selvkaldede Dommer og Sagen glemmes over personligt Kjævl.

* *

*

Der er Lærdom at hente fra Sproghistorien, selv fra Englands og Belgiens. Naar Exemplerne anføres, saa mener man ikke derfor, at Ligheden er fuldkommen eller endog udpræget. Nægtes kan det dog ikke, at der er megen Lighed mellem vort »Bondemaalstræv« og det nu saa vidt fremskredne katalanske Sprogstrævs Forhold til Spansk (kastiliansk), Plattysken til Tysk, og Provencalsken til Fransk, men der 'er ogsaa adskillig Ulighed paa Grund af sociale og politiske Forhold. Dog ikke større end at man har Ret til at pege paa Ligheden, naar der siges,

at den europæiske Udviklings-strøm fører bort fra en Maalrejsning som vor.

Der kunde ogsaa være Grund til at minde om, at Dansk i lange Tider har været Skriftsprog i Sverige — Gustav Wasa skrev sine Breve paa Dansk — indtil den svenske Bibeloversættelse, optaget uden positivt Hensyn til Dansken, men derimod med Henblik til Gammelsvensk og derfor vel meget med Bevidsthed antikiseret, bragte Svensken frem igjen ved Midten af Aarhundredet. Imidlertid havde endel svenske Bygder — ikke Skaane og andre sydsvenske, der vår danske, men ægte svenske — gjort sig saa fortrolige med den danske Bibel, at de næsten gjorde Oprør, da deres Re-gjering vilde indføre den svenske (ligesom de danske Slesvigere i sin Tid mod den danske Bibel).

Vi er forberedt paa her at mødes med den Ind-35

vending, at dette skede for nogle hundrede Aar tilbage. Vi skal derfor tage et Exempel fra Nutiden: Slovakisk overfor Czekisk. B. B. har rigtignok nedlagt sit Interdikt mod Benyttelsen af dette Exempel. Men vi vover det alligevel. Thi han kjender ikke Forholdene. Han lægger Vægten paa, at Slovakeme bor mellem fremmede Folk og slutter deraf, at de i meget har gjort en anden Vej end Czekeme. Dette er nu kun delvist sandt. Endel Slovaker bor i Mahren, hvor Sproget forresten er Czekisk.

Slovakeme er ifølge Johnstøns og Berghaus's »phy-sikalske« Atlasser og efter andre Kilder et Folk paa ca. 2 Millioner. De bor i det nordlige Ungarn og en liden Snip af Mahren fra Pressburg og Marova i Vest til Byen TJngvar i Karpaterne i Øst. De er for en stor Del Protestanter, helt fra Reformationens Tid, og har saaledes i halvfjerde Aarhundrede havt Gudstjeneste i et Sprog, der skulde gjælde for deres Modersmaal, ligesom Dansken hos vore Bønder. Dette Sprog, som indtil den senere Tid indtog denne Stilling, var Czekisk, Hovedsproget i Bøhmen og Mahren. De to Sprog ligger hinanden noget nærmere end Svensk og Dansk. Vi tror saaledes, at det maa indrømmes, at Ligheden mellem norsk og slovakisk Maalrejsning er stor. B. B. vil vel ikke nægte, at det han kalder vort Fællesmaal ialfald har dansk Oprindelse. Norske Bønder og Slovaker har altsaa det tilfælles, at de i lange Tider har til sit officielle Maal havt en nærbeslægtet Mundart.

Det slovakiske Maalstræv har da ogsaa vakt samme Forbitrelse som vort og er bleven mødt med den samme Kritik.

Den store slaviske Sprogmand, Miklosich, siger i Fortalen til sin »Vergleichende Grammatik der slavi-schen Spraehen«, Jjeipzig 1882, om Forholdet mellem Czekisk og Slovakisk: »Saa vigtig end åmm JDiaMé af C&ékishm er for Sprogforskeren, saa m^get er det at beklage, at Slovakeme i vore Dage stræver for at36

hæve den til Skriftsprog.« Og Miklosich klager over den Tid og Kraft, som bortkastes paa dette unyttige Støev.

Samme Klager som hos os.

Ei Snes Aar senere havde Slovakisk hævet sig til Literaturgprog for de to Millioner Slovaker med 4 Aviser, Bibelotfersættelse og adskillig anden Literatur.

Gaar det ikke samme Vej hos os ?

Man bør ogsaa løegge Mserke til, at Slovakisk her ansees for en Dialekt af det konkurrerende Czekisk, medens ingen falder paå at kalde de norske Bygdemaal for Dialekter af Dansk, — i det højeste skandinaviske Dialekter, hvilket vilde have sit Sidestykke i Betegnelsen »Vestslavisk« for Slovakisk. Men Miklosich kalder dét ikke saa, men en czekisk Dialekt.

Til Trods for dette nære Forhold mellem Slovakisk og det gamle czekiske »Fsellesmaal« gik ikke Slovakeren den Vej at forsyne Czekisken med slovakiske Ord. De rejste sit eget Maalføre til Skriftsprog;*)

Om Forholdet mellem Norsk (Bondemaal), Dansk og Svensk kan der tvistes. Der er gode Grunde for at betragte dem som Dialekter af et — tænkt — skandinavisk Fællessprog, men der er mindst ligesaa gode Grunde for at opstille dem som tilhørende tre forskjellige Sprog. Ligesaalidt som det i Zoologien er let skarpt at begrænse Forskjellen mellem Varieteter og Arter — hvad den ene Forsker har betragtet som to Varieteter af samme Art har

en anden behandlet som to Arter —, ligesaalidt kan man i Sprogvidenskaben

*) Tvelyden (Biftongerne) kan det neppe nytte at drøfte med B. B. Han sammenstiller Lyden i roa yoy) med den i*jSfø*e, medens alle romanske Kilologer henfører den til Tvelydene. Boa udtales ikke i 2 Stavelaer som Stue, men i en. Vi har i enkelte norske Bialeter noget lignende, saaledes (*eud (for Gud) udtalt i en Stavelse)*37

i alle Tilfælde uden Vanskelighed sige, hvad der skal betragtes som Sprogvarieteter (Dialekter af samme Sprog) og som Sprogarter (selvstændige Sprog). F. Ex. Portugisisk betragtes nu af alle som et selvstændigt nationalt Sprog. Men da »den portugisiske Literaturs Fader« Camoens* skrev sit bekjendte Os Lusiades paa det samme Sprog som det nuværende Portugisiske, sa han, at »han vil besynge de portugisiske Helte i vort skjønne spanske Sprog.« For ham stod altsaa Portugisisk (Galicisk) som var Societetens Sprog der, som spansk Maalføre, og dog er det nu Mediet for en temmelig forskjellig Nationalitets Aandsliv.

Vi mener ogsaa, at det praktisk er ligegyldigt, enten man opfatter en Mundart som »Maalføre« eller »Maal«, »Dialekt« eller »Sprog«, naar blot »Dialekten« eller »Sproget« er kommen til den Selvbevidsthed, at den (eller det) vil frem.

Selve det Knudsenske Maalstræv er jo et Vidnesbyrd om, at han og hans Tilhængere anser Forskjellen mellem Dansk og Norsk for at være saa stor, at den har praktisk Betydning. Knudsens Skrifter vrimler jo ogsaa af Udtalelser i denne Retning, Ög Bjørnson fore* slaar i »Syn for Sagn« flere danske Ord afløst af norske.

Praktisk er man altsaa i Maalsagéns to Hovedlejre enig om, at der er Forskjel paa Dansk og Norsk. Det er kun om den rette Vej til et norsk Fællesmaal, at de tvister.

Her lægger Knudsen og hans Mænd den væsentlige Vægt paa Ordforraadet, medens man fra den anden Side fremhæver Sprogets Former. Knudsen mener rigtignok, at han har fundet, hvad han kalder dm landsgyldige Udtale. Men er dette mer end et fromt Ønske? Lyder i den levende Tale £ Ex. de haarde Konsonanter i Flertallet af de dannedes Mund? Eller er det ikke blot et Mindretal, der siger f. Ex. »hate«? Og »Sanhet«, »Kjærlighet« og i det hele dette »bet«, hvor mange er det, som bruger det? Under Nils Wieh-strøms Ledelse af Bergens Scene blev Knudsens »lands-38

gyldige Udtale« strængt fulgt. Men »Spraak«, »hate« og »het« vakte Anstød der, hvor man taalte »Bok«, »mate« og »lage«. Sandheden er den, at Societetens Tale, selv blandt de yngre, der med Bevidsthed søger at følge Knudsens Princip, endnu er inkonsekvent.

Imidlertid er det som sagt. paa Glosernes," Ordenes Norskhed, at Knudsen lægger Hovedvægten. Han har, saavidt vi har opfattet ham, omtrent ment som saa: vort Skriftsprog kan rumme alle disse Ord. Der er intet ivejen for paa den Maade at faa et fuldstændigt norsk Sprog med bare norske Ord.

Herpaa har man saa svaret fra den anden Side: Nej, det nytter ikke, det er fremfor alt Formerne, det kommer an paa. Oprindelig hed det ikke saa i Landsmaalets Lejr. Ivar Aasen lægger i Theori som Praxis lige megen Vægt paa Glosernes som paa Formernes Ægthed. Alle kjender hans Digt »Lovtale over Kulturen« med dets Haan over den stærke Brug af Fremmedord.

Yngre Maalmænd har dog, som fremhævet af Knudsen, gjort Formerne til det ene bestemmende. Saaledes har Stipendiat Ross sagt: »Sprogets Aand er i Formen, Ordformen, Bøjnings/orrøm, Sætnings/brmm.« Han har her givet Tanken et noget ensidigt tilspidset Udtryk. Privat har han udtrykt den saaledes: »Det er Formen, Ordformen, Bøjningsformen, Sammensætnings-formen, Sætningsformen, Periodeformen, Idiomet, Stilen — og ikke Gloserne (der er Materien), som gjør Sproget«

I Hovedsagen tror vi ogsaa, at Ross har Ret. Professor Bugge kalder paa sine Forelæsninger Angel-saxisken ligetil Oldengelsk, aldeles ignorerende Engelskens franske Gloseforraad. Hvad der gjør Italiensk, Spansk, Fransk osv. til forskjellige Sprog, er dog vei ikke de stakkars græske Gloser i Italiensk, de arabiske i Spansk og de germanske i Fransk, men det, at de har- udformet det samme Stof, det fælles latinske Modersprog (med dets Gloser) hver efter sin historisk udformede nationale, legemlig-aandelige Konstitution,

* *B9

Vi mener dog, at det er en Fortjeneste af Knudsen, at han saa stærkt har betonet Glosernes Renhed. Det har megen praktisk Værdi for Folkets Fremgang i Oplysning. Vi synes, at Landsmaalets Mænd her har meget at lære af ham.

I det hele er det Knudsens Fortjeneste, at han oprindelig gik ud fra den levende Tale eller mente at gjøre det. Senere er ogsaa han begyndt at »lage«. Men »Landsmaalet« er her, efter vor Opfatning, ikke saa fri for »Laging«, som hans Dansk-Norsk. Vi mener, at det var et skjæbnesvangert Fejlgreb, at man ikke i Ly af de netop samlede telemarkiske Folkevisers Autoritet rejste dette Bygdemaal til Skriftsprog. Man havde her en central Dialekt og man stod paa Livets egen Grund. Isteden opstillede man, greben af den romantiske Aandsretnings Beundring for det gamle, en ny Sprogform, der gav et urigtigt Indtryk af de norske Dialekter, lod dem se ældre ud end de var, dækkede over det norske Sprogs Udvikling fra et konsonantisk til et vokalisk Maal o. s. v. Under dette Fejlgreb har vort »Bondemaalstræv« lidt og lider det den Dag i Dag.

Her er ogsaa Grunden til, at vi — som vi før har fremhævet — ikke tror, at Landsmaalet blir Fremtidens Fællesmaal. Vi er enig med Garborg i, at det fælles Maal har vi ikke, det er det, vi skal naa.

Men det Sprog, som Bjørnson og Knudsen skriver og taler for, er heller ikke det norske Folks Fællesmaal. Det har aldrig været det og vil aldrig bli det Dermed vil vi ikke være med paa at frakjende det enhver Norskhed. Oprindelig er det Dansk. Men norsk Aand har arbejdet i det, vore ypperste, vore mest nationale Forfattere har i det skabt Værker, der altid vil staa som norske Mindesmærker. Det har ogsaa herigjennem faaet en ejendommelig, fra Dansk uafhængig Udvikling.

Men det vil, netop fordi det ikke ejer det norske Maals i mangeartede Former aabenbarede Aand, aldrig bli et nationalt Fællesmaal, Fremtidens norske Sprog vil ha de norske Bygdemaals Aand i sig; thi disse erFlertallets Sprog og har udviklet og moderniseret de gamle norske Former.

I begge Maalsagens Lejre arbejdes der imidlertid henimod det Maal, vi nu ikke har naaet: et virkeligt, i Aand og Sandhed norsk Fællessprog. Havde vi et virkeligt »Fællesmaal«, saa havde vi heller ingen Sprogstrid. Vi kan dog ikke se andet, end at det norske »Bondemaalstræv« hertil vil og maa yde de største og væsentligste Bidrag.

*